

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра загальної та практичної психології

Дипломна робота
(бакалавра)

з теми: **«ЗВ'ЯЗОК ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ З
ПСИХОЛОГІЧНИМ БЛАГОПОЛУЧЧЯМ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ»**

Виконала: студентка 4 курсу
Ps1-B20z групи
спеціальності 053 Психологія
(заочна форма навчання)
Жураковська Дарія Андріївна

Керівник:
Гудима Олександр Васильович,
кандидат психологічних наук,
доцент, доцент кафедри
загальної та практичної психології

Рецензент:
Онуфрієва Ліана Анатоліївна,
доктор психологічних наук,
професор, завідувач кафедри
загальної та практичної психології

Кам'янець-Подільський – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ	9
1.1. Ціннісно-сміслова сфера особистості як предмет психологічного аналізу	9
1.2. Розвиток ціннісно-сміслової сфери особистості	16
1.3. Ціннісні орієнтації в структурі особистості	20
1.4. Підходи до вивчення проблеми психологічного благополуччя особистості.....	24
Висновки до першого розділу	32
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	34
2.1. Методологічне обґрунтування мети і гіпотез дослідження	34
2.2. Обґрунтування психодіагностичного інструментарію та вибірки досліджуваних	37
Висновки до другого розділу.....	43
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	44
3.1. Організація, мета та етапи дослідження.....	44
3.2. Аналіз та інтерпретація результатів	47
Висновки до третього розділу	65
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69
ДОДАТКИ	75

ВСТУП

Актуальність дослідження. Тема ціннісних орієнтацій та зокрема цінностей завжди є актуальною, оскільки в різні часи система цінностей тримає в собі підґрунтя та має певні особливості. В сучасних умовах до молоді висуваються певні вимоги щодо розвитку активної особистості, яка може знайти своє місце, самовизначитися і реалізувати себе та свій потенціал, а їх цінності значною мірою відображають цінності соціуму. Вибрана тематика є міждисциплінарною і становить інтерес у фахівців різного профілю, зокрема філософів, соціологів, психологів, педагогів та ін.

Наразі, спостерігається різке загострення морально-правової кризи, в основі якої лежить проблема цінностей. Ця тривожна ситуація ще більше посилюється політичним розбратом, соціальними заворушеннями, придушенням морального духу молоді. Пошук нових ціннісних орієнтацій стає надзвичайно важливим й необхідним засобом підтримки у критичних ситуаціях. Ціннісні орієнтації виступають основою для побудови певного навколишнього світу, життєвим орієнтиром, відповідно до якого людина вибудовує свою реальність.

Одну із головних ролей серед внутрішніх чинників розвитку людини відіграють її пріоритети, її життєві цінності та орієнтації. Саме ці психологічні особливості особистості притягують погляд дослідників феномена особистісного благополуччя. Цінності виконують важливу роль надання сенсу та у формуванні мотивації діяльності особистості.

Одночасно виконуючи дві ролі: як ключі та як носії значних смислів для людини. Ціннісні пріоритети розглядаються з точки зору суб'єктивності, як характеристики ставлення особистості до оточуючої реальності. Поруч із іншими соціально-психологічними феноменами, цінності мають свої компоненти, певні функції у регуляції поведінки і проявляються в усіх сферах діяльності людини. У психологічній науці виявлено взаємозв'язки суб'єктивного благополуччя з низкою індивідуальних особливостей та

позитивних цінностей особистості.

Актуальність вивчення ціннісних орієнтацій осіб юнацького віку викликана необхідністю детального аналізу даного феномену у світлі його взаємодії з суспільством, переживання несприятливих обставин через нестабільністю економічного та політичного становища в країні. Зазначимо, що умовою повноцінно функціонуючої особистості є запорука сформованих цінностей та її психологічне благополуччя, окрім того, цінності, що набувають певної сформованості у різні вікові періоди розвитку людини, є результатом досвіду самої особистості, впливу навколишньої соціально-економічної, політичної ситуації, відображають внутрішній світ особистості та відіграють важливу роль у її задоволеності життям.

Отже, з огляду на вищевикладене, вважаємо актуальною тему нашого дослідження. Вивчення характеру взаємозв'язку ціннісних орієнтації особистості з психологічним благополуччям має не тільки теоретичне, а й практичне значення, яке в подальшому має на меті надання психологічної допомоги особистості.

Мета дослідження – теоретично дослідити та емпірично перевірити зв'язок ціннісно-сміслової сфери з психологічним благополуччям осіб юнацького віку.

Об'єкт дослідження – ціннісно-сміслова сфера молоді.

Предмет дослідження – ціннісні орієнтації як фактор психологічного благополуччя особистості.

Концептуальна гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що існує певний зв'язок між компонентами ціннісно-сміслової сфери молоді та їх психологічним благополуччям.

Емпіричними гіпотезами є припущення, що:

1) чим вищими є показники позитивних цінностей (особистісних чеснот) досліджуваних, тим більше вони характеризуються вираженими показниками психологічного благополуччя, задоволеності життям та життєстійкості;

2) у ціннісних орієнтаціях старшокласників і студентів є відмінності;

3) старшокласники характеризуються вищими показниками задоволеності життям, психологічного благополуччя та життєстійкості при домінуванні «орієнтації на результат», «орієнтації на свободу»;

4) студенти характеризуються вищими показниками задоволеності життям, психологічного благополуччя та життєстійкості при домінуванні «орієнтації на свободу», «орієнтації на альтруїзм», «орієнтації на працю»;

5) старшокласники характеризуються вищими показниками задоволеності життям, психологічного благополуччя та життєстійкості при домінуванні позитивних рис особистості «мудрість та пізнання», «мужність», «справедливість»;

6) студенти характеризуються вищими показниками задоволеності життям, психологічного благополуччя та життєстійкості при домінуванні позитивних рис особистості «справедливість», «гуманізм і любов», «духовність».

Завдання дослідження:

1. здійснити теоретико-методологічний аналіз дослідження ціннісно-сміслової сфери, її змісту, загальної структури;

2. теоретично з'ясувати етапи становлення ціннісно-сміслової сфери особистості в онтогенезі;

3. методологічно обґрунтувати гіпотези емпіричного дослідження;

4. організувати та провести емпіричне дослідження;
5. проаналізувати результати, сформулювати висновки та перспективи подальших досліджень.

Методи дослідження: *теоретичні* (індукції та дедукції, аналізу та синтезу, узагальнення, систематизація літератури з обраної проблеми); *емпіричні* (психодіагностичні методики): 1) Адаптований варіант опитувальника К. Петерсона та М. Селігмана «Цінності у дії: інвентаризація переваг» (адаптація Е.Л. Носенко і Л.І. Байсара); 2) Шкала психологічного благополуччя К. Ріфф (за версією Шевеленкової – Фесенко); 3) Шкала задоволеності життям Е. Дінера (адаптація Д.О. Леонтьєва та Є.М. Осіна); 4) Методика діагностики життєстійкості С. Мадді (в адаптації Д. Леонтьєва); 5) Методика діагностики соціально-психологічних установок особистості у мотиваційно-потребовій сфері О.Ф. Потьомкіної; *математико-статистичні методи* (первинна кількісна математична обробка отриманих результатів, критерій Колмогорова – Смірнова для з'ясування нормальності розподілу даних, критерій рангової кореляції ρ -Спірмена для дослідження статистичної значущості зв'язку між досліджуваними явищами, критерій Манна-Уїтні для встановлення розбіжностей між показниками груп; *інтерпретаційні методи* (аналіз, синтез, систематизація й узагальнення емпіричних даних, порівняння їх з результатами досліджень інших науковців).

Теоретико-методологічною базою нашого дослідження є роботи Т.А. Вілюжаніної, О.А. Бреусенко, О.О. Мурашко, Е.Л. Носенко, Ю.М. Сошиної, Т.М. Титаренко та інших українських вчених, які досліджували ціннісні орієнтації особистості. Вони створили науково обґрунтовані моделі та висунули теорії, які використовуються як теоретична і практична основа психологічних досліджень.

Теоретична значущість і новизна роботи:

- систематизовано теоретичні доробки закордонних та вітчизняних

авторів щодо проблеми ціннісної та смислової сфери, її змісту, структури, етапів становлення в онтогенезі;

- узагальнено теоретичні підходи до психологічного благополуччя як важливої складової ментального здоров'я особистості;

- емпірично перевірено наявність зв'язку компонентів ціннісно-смислової сфери (загальнолюдськими цінностями, ціннісними орієнтаціями, сенсожиттєвими орієнтаціями) з психологічним благополуччям осіб юнацького віку.

База дослідження. Дослідження проводилось упродовж грудня 2023 року – лютого 2024 року, в якому взяли участь 62 особи. Серед них – 44 (70%) жінок та 18 (30%) чоловіків. У дослідженні взяли участь 32 старшокласника – учні 10-11 класів м. Чернівці, серед яких 23 дівчинки і 9 хлопців. Також була сформована група студентів – особи юнацького віку (віком від 19 до 22 років), які навчаються у ЗВО м. Чернівці. Серед студентів 12 осіб навчаються на психологічному факультеті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, 13 осіб навчаються у Буковинському державному медичному університеті, 5 осіб навчаються у Чернівецькому торговельно-економічному інституті. Усі старшокласники і студенти навчаються он-лайн, впродовж військових дій знаходились у місті. У групу студентів входило 21 дівчина і 9 хлопців.

Практична значущість роботи: отримані результати дослідження можуть бути використані практичними психологами у роботі з молоддю в роботі по розвитку ціннісно-смислової сфери, а також у наданні консультативної допомоги у виборі професії.

Апробація та впровадження результатів. Результати проведеного дослідження доповідалися автором та отримали схвалення на таких міжнародних конференціях: на IX Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми експериментальної психології: досвід та

перспективи» на пошану професора А.І. Шинкарюка (26 жовтня 2023 р., м. Кам'янець-Подільський), на ІХ Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної психології: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень молодих науковців» (Кам'янець-Подільський, 17 листопада 2023 р.), на ІХ Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми психології особистості на європейському просторі» (Кам'янець-Подільський, 15 лютого 2024 р.), на XII International Scientific and Practical Conference “Modern education – accessibility, quality, recognition and problems” (March 25-27, 2024, Helsinki, Finland), на XVI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин» (Кам'янець-Подільський, 23 квітня 2024 р.) та знайшли своє відображення у публікації автора.

Публікації.

Жураковська Д.А., Гудима О.В. Ціннісні орієнтації в структурі особистості. *Modern education – accessibility, quality, recognition and problems: Abstracts of XII International Scientific and Practical Conference, March 25-27, 2024, Helsinki, Finland.* 258 p. / P. 204–208.

ISBN – 9-789-40372-373-0

URL: <https://eu-conf.com/en/events/modern-education-accessibility-quality-recognition-and-problems/>

Структура та обсяг дипломної роботи. Робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дипломної роботи становить 84 сторінки, список використаних джерел складається з 62 найменувань. Робота містить 9 таблиць, 6 додатків.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи різні підходи, можемо узагальнити, що ціннісні орієнтації – це особливий змістовний ціннісно-смысловий вимір, який характеризує суб'єкта як особистість. Вчені сходяться на думці, що ціннісні орієнтації є центральним і домінуючим її компонентом і відображає відносно стійке вибіркове ставлення суб'єкта до світу цінностей і має значний вплив на поведінку. Ціннісні орієнтації виступають центральним утворенням спрямованості і включені в усі моделі особистості.

Формування системи ціннісних орієнтацій відбувається шляхом залучення і пристосування індивідуума до системи цінностей і норм соціального середовища (через значимі для індивідуума референтні групи). та сприяє самоствердженню особистості, реалізації її бажань та соціальних очікувань. Також слід зазначити, що сформована система ціннісних орієнтацій у людини не лише гармонізує її внутрішній світ, але й виступає у якості регулятора поведінки.

Психологічне благополуччя розглядається як системна якість людини, яка здобувається особистістю у процесі життєдіяльності на основі психофізіологічного збереження функцій. Проявляється у суб'єкта в переживанні змістовної наповненості та цінності життя у цілому як способу досягнення внутрішніх, соціально орієнтованих цілей та є умовою реалізації його потенційних можливостей та здібностей.

З метою проведення емпіричного дослідження було сформовано вибірку, обґрунтовано гіпотези і психодіагностичний інструментарій. Визначено математико-статистичні критерії обробки результатів.

За допомогою психодіагностичних і статистичних методів проаналізовано результати дослідження за методиками вивчення психологічного благополуччя, ціннісних орієнтацій та показників задоволеності життям. З'ясовано, що чим вищі показники особистісних чеснот людини, тим більше буде виражене психологічне благополуччя.

У більшості досліджуваних, незалежно від вікової групи, переважають такі позитивні цінності як *мудрість, мужність та справедливість*. Цікавим є виявлений високих показників у особистісній орієнтації студентів на свободу.

Встановлено, що значних розбіжностей у виборі ціннісних орієнтацій між представниками різних вікових груп не виявлено, вік не впливає на цей феномен. Більшість досліджуваних спрямовані на альтруїзм, і процес, і результат.

Порівнюючи показники двох груп, можемо зробити висновок, що особи юнацького віку, які знаходяться в Україні у період активної російської агресії мають у переважній більшості такі ціннісні орієнтації як «справедливість», «гуманізм і любов», «духовність», а також «мужність». Орієнтуючись на свободу, молоді люди схильні відчувати задоволеність від життя, мають почуття контролю та залученості, високий рівень життєстійкості та прийняття ризику.

Кардинальної різниці у ціннісних орієнтація старшокласників і студентів не виявлено, що пояснюється згуртованістю молоді у час війни навколо вирішення загальних національних проблем, спрямованістю на допомогу людям, співпраці з центрами захисту людей та дітей, активної участі у роботі центрів підтримки внутрішньо переміщених осіб.

За результатами емпіричного дослідження можемо констатувати, що перша, третя і п'ята шоста гіпотези підтвердилися, четверта гіпотеза підтвердилася частково, друга гіпотеза не підтвердилася. Таким чином, можемо вважати концептуальну гіпотезу про те, що існує певний зв'язок між компонентами ціннісно-сислової сфери молоді та їх психологічним благополуччям, підтвердилася.

Перспективи подальших досліджень полягають у дослідженні ціннісних орієнтацій молодших підлітків та розроблення програми розвитку патріотизму та спрямованості на європейські цінності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берегова Н.П., Джигун Л.М. Психологічні особливості ціннісних орієнтацій особистості юнацького віку. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2022. № 3. С. 54–58.
2. Блискун О.О. Дослідження проблем сучасної молоді: соціологічні та психологічні аспекти. *Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць*. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Т. ІХ, Вип. 13. Київ ; Ніжин : ПП Лисенко, 2020. С. 26–37.
3. Бреусенко О.А. Динаміка ціннісно-сислової сфери особистості в умовах екзистенціальної кризи. Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.01. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2000. 20 с.
4. Вілюжаніна Т.А. Динаміка ціннісно-сислової сфери особистості в процесі професійного становлення майбутніх психологів: Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07. Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України. 2003. 26 с.
5. Гріньова О.М. Психологічні особливості становлення ціннісних орієнтацій особистості в пізньому юнацькому віці. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2018. № 6. С. 9–13.
6. Єрмакова С.С. Аксіологія від А до Я в початковій школі : навчальний посібник. Одеса : ПНЦ АПН України, 2003. 196 с.
7. Жирун О.А. Ціннісні орієнтації як елементи моральної свідомості особистості. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/11000/1/20.pdf>
8. Задорожній А. Моделювання ціннісно-сислової картини світу молодшого школяра : пошук підходів. *Рідна школа*. 2010. №11. С.60–65.
9. Каргіна Н.В. Гедоністичне та евдемоністичне розуміння Психологічного благополуччя: переваги й недоліки. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4, Т. 1. С. 27–31.
10. Карпенко З. С. Сучасний стан аксіопсихологічних студій в Україні. *Психологія і особистість*. 2013. №1. С. 21–31.

11. Карсканова, С.В. Опитувальник «Шкали психологічного благополуччя» К. Ріфф: процес та результати адаптації. *Практична психологія та соціальна робота*, 2011. № 1. С. 1–10.
12. Кислинська Д.М., Мілорадова Н.Е. Цінності та ціннісні орієнтації в психологічних теоріях. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди*. 2016. № 53. С. 64–73.
13. Коберник Л.О. Роль та місце ціннісних орієнтацій у формуванні особистості. *Науково-практичний журнал південного наукового центру АПН України*. 2018. № 4. С. 28–33.
14. Котлова Л. Ціннісні орієнтації особистості в умовах суспільних трансформацій. URL: http://eprints.zu.edu.ua/29975/1/osvita_regioniv_1_38_201
15. Кузницька І. Ціннісні орієнтації дітей молодшого шкільного віку: особливості формування у процесі педагогічної взаємодії. *Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи: матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*, м. Київ, 18 квіт. 2019 р. Київ: Фенікс, 2019. С. 176–178.
16. Мазур Т., Дружиніна О. Процес формування ціннісних орієнтацій підлітків. *Психосоціальні ресурси особистісного та соціального розвитку в епоху глобалізації : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Тернопіль, Західноукраїнський національний університет, 4-5 листопада 2022 р.) в 2 т. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. С. 158–160.
17. Матяж С.В., Березянська А.О. Класифікація цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2020/08/Npchdusoc_2013_225_213_7.pdf
18. Москаленко О.В. Структурні компоненти ціннісно-сислової сфери особистості. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Філософія. Психологія. Педагогіка. 2013. Вип. 1. С. 91–98.

19. Москаленко О. В. Сучасні концепції ціннісно-сислової сфери особистості. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/47229375.pdf>
20. Мурашко О.О. Динаміка ціннісно-сислової сфери жінок, які послуговуються допоміжними репродуктивними технологіями: Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.04. Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України. Київ, 2007. 20 с.
21. Нечипорук Т.О. Вплив ціннісних орієнтацій особистості на її життєдіяльність. Київський інститут бізнесу та технологій. 2021. С. 223–225.
22. Носенко Е.Л., Аршава І.Ф. Сучасні напрями зарубіжної психології: психологія особистості: підручник. Дніпро : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2010. 261 с.
23. Носенко, Е., Грисенко, Н. Новий підхід до дослідження «цінностей у дії»: переваги, досвід, застосування для вивчення чинників емоційного вигорання педагога. Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології», 2019. №10. С. 490–500.
24. Олександров Ю.М. Саморегуляція як чинник психологічного благополуччя студентської молоді: автореф. дис. канд. психол. наук.: спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» Харків, 2010. 23 с.
25. Панчук Н.П. Ціннісні орієнтації як системоутворюючий фактор соціально активної позиції майбутнього фахівця. Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології». 2013. № 21. С. 542–551.
26. Піроженко Т.О., Ладивір С.О. Методологічні основи вивчення ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/1673/2/>
27. Піроженко Т.О., Ладивір С.О. Сучасні діти – відображення цінностей дорослого світу : метод. посіб. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 120 с.
28. Піроженко Т. Сприяйте становленню ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку. URL: <https://ezavdnz.mcfr.ua/867888>
29. Радчук Г.К. Аксіопсихологія вищої школи: монографія. Тернопіль:

ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. 380 с.

30. Радчук Г.К. Психологія аксіогенезу особистості у контексті вищої професійної освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Київ, 2011. 44 с.
31. Ревенко С.П. Соціально-психологічні особливості впливу зрілої ідентичності на психологічне благополуччя студентської молоді. *Теоретичні та прикладні проблеми психології*, 2019. № 3, С. 277–288
32. Романюк Л.В. Становлення цінностей особистості: концептуальна модель та її методологічний потенціал. *Психологія особистості*. 2013. №1(4). С. 138–148.
33. Савелюк Н. Психологічне благополуччя студентської молоді: порівняльний аналіз у ковідному і воєнному контекстах. *Psychological Prospects Journal*, Вип. 39, 2022, С. 322–340.
34. Санько К.О. Психологічне благополуччя як основа повноцінного та психологічно здорового функціонування особистості. *Вісник Харківського національного університету*. Серія «Психологія», 2016. Випуск 59. С. 42–45.
35. Севаст'янова О.А. Ціннісні орієнтації особистості сучасного студента. *Педагогіка і психологія: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 5-6 квітня 2019 року. Київ, 2019. С.17–21.
36. Сердюк, Л.З. Фактори самодетермінації та психологічного благополуччя особистості. *Український психологічний журнал*, 2019 №2(12). С. 147–159.
37. Сопівник Р.В. Ціннісні орієнтири екзистенціалізму в контексті виховання особистості. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць*. 2015 . Вип. 2 (65). С. 164–173.
38. Сошина Ю.М. Цінності та ціннісні орієнтації в системі ціннісно-сміслової сфери підлітка. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*, 2013. Вип. 22. Кам'янець-Подільський. С. 45–48.

39. Тарабасова Л.Г., Олефір Н.В. Виховання в дошкільників сімейних цінностей. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 75. С. 13–16.
40. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості в онтогенетичному вимірі. *Психологія суб'єктної активності особистості*. Київ, 1993. С. 93–97.
41. Титаренко Т.М. Способи підвищення психологічного благополуччя особистості, що пережила травму. *Психологія: теорія і практика*. 2018. Вип. 1(1), 112–119.
42. Токарєва Л.Д. Формування у дітей дошкільників ціннісних орієнтирів. URL:https://lib.iitta.gov.ua/6325/1/1113бірник_стаття_ц_о_дітей.pdf 27
43. Хоменко К.В. Теоретичний аналіз розвитку наукових уявлень проблеми цінностей особистості. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова*. 2015. № 3. С. 109–119.
44. Шайгородський Ю. Ціннісні орієнтації в психологічній структурі особистості. *Соціальна психологія*. 2019. № 4. С. 65–73.
45. Щербань А.Д. Ціннісні орієнтації особистості та їх класифікація. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2014. № 64. С. 194–198
46. Юрчинська Г.К., Грузинова К.М. Особливості взаємозв'язку базових переконань із психологічним благополуччям особистості в період карантинних обмежень. *Теоретичні та прикладні проблеми психології*. 2020 №3(2), С. 172–197.
47. Ямницький О.В. Ціннісні орієнтації в життєдіяльності особистості. *Науковий вісник ПНПУ імені К.Д. Ушинського*. 2013. № 7–8. С.116–121.
48. Bryant, F. B., Veroff, J. The structure of psychological well-being: A sociohistorical analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1982. 43(4), 653–673
49. Deci, E.L., Ryan, R.M. Hedonia, eudaimonia and well-being: An introduction. *Journal of Happiness Studies*, 2008. Т 9, Р. 1–11.

50. Greenleaf R.K. *Servant leadership: A journey into the nature of legitimate power and greatness (25th Anniversary ed.)*. New York / Mahwah, NJ: Paulist Press, 1977.
51. Peterson C., Seligman M.E.P. *Character strengths and virtues: A handbook and classification*. 2004, New York: Oxford university Press.
52. Peterson, C., Seligman, M. E. P. *Character strengths and virtues: A handbook and classification*. Washington, DC: American Psychological Association. 2004.
53. Rokeach M. *Nature of human values*. New York : Free Press. 1973.
54. Ruggery, K., Garcia-Garzon, E., Maguire, A., Matz, S., Hupert, F. A. Well-being is more than happiness and life satisfaction: A multidimensional analyses of 21 countries. *Health and Quality of Life Outcomes*, 2020. 18, 192–198.
55. Ryff C.D. Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1989. Vol. 57. P. 1069–1081.
56. Ryff, C.D., Singer B. The contours of positive human health/ *Psychological Inquiry*. 1998. Vol. 9. P. 719–727.
57. Schwartz S.H., Sagie G. Value consensus and importance: a cross-national study. *J. Cross-Cultural Psychol.* 2000. Vol. 31 (4). pp. 465–497.
58. Schwartz S.J., Zamboanga B.L., Ravert R.D., Kim, S.Y. Perceived parental relationships and health-risk behaviors in college attending emerging adults. *Journal of Marriage and Family*. 2009. Vol. 71. pp. 727–741.
59. Sheung-Tak, C., Chan, A.C.M. Measuring psychological well-being in the Chinese. *Personality and Individual Differences*, 2005. Vol. 38, Issue 6, 1307–1316.
60. Stevens, J.P. *Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences: Analyses with SAS and IBM's SPSS*. 5-th ed. London: Routledge. 2009.
61. Warr, P. A study of psychological well-being. *British Journal of Psychology*, 1978. Vol. 62, Issue 1, 111–121.